

1. Burgemeester
Milo Schoenmaker
op bezoek bij
„De Goudse Pijp”

2. Goudse Kleipijp
op Erfgoedlijst

3. Handzetter deel 3
Koch & Knuttel

4. Schaatsen op
de (Wijhe)
Westerkade

Burgemeester Milo Schoenmaker op bezoek bij „De Goudse Pijp”

Burgemeester Milo Schoenmaker (Gouda) bezocht woensdag 29 januari j.l. Pijpenmakerij „De Goudse Pijp”.

De burgemeester met stofjas werd zelfs aan het werk gezet en toverde een echte Goudse kleipijp uit de „oude pijpenmal”.

Patrick Vermeulen en zoon Dylan (maakt ook pijpjes) volgen met bewondering de vaardigheden van misschien wel een nieuwe Goudse kleipijpenmaker.

Goudse kleipijpen maken op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel erfgoedlijst Nederland/ UNESCO

Goudse kleipijpen maken op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel erfgoedlijst Nederland/ UNESCO

Op 2 december jongstleden ontving Gouwenaar en parttime ambachtelijk Goudse pijpenmaker Patrick Vermeulen het bericht dat 'zijn' ambacht nu erkend is als Immaterieel Erfgoed.

Met de ondertekening van een certificaat staat het ambacht officieel op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

Deze nationale inventaris vloeit voort uit het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed.

Daarmee krijgt het ambacht als eerste ambacht in Zuid-Holland een internationale status.

Hoewel op persoonlijke titel toegekend aan Vermeulen, wil hij nadrukkelijk het predicaat uitdragen voor en namens de pas opgerichte Stichting De Goudse Pijp. Met de erkenning en tal van andere activiteiten hebben Vermeulen en de Stichting een eeuwenoude traditie nieuw leven ingeblazen.

Een kans die Vermeulen en de Stichting De Goudse Pijp met beide handen aangrijpen om een aantal interessante nieuwe ideeën en initiatieven te ontwikkelen.

Zo werken zij nu onder meer hard aan een Pijpenroute door Gouda.

Voorwaarden

Dit soort activiteiten horen overigens ook uitdrukkelijk bij de voorwaarden die aan het verlenen van de erkenning zijn verbonden. Zo moest het ambacht om te beginnen een levende traditie zijn, die al generaties lang wordt doorgegeven.

Er diende vervolgens een erfgoedzorgplan te worden ontwikkeld waarin de traditie in kaart was gebracht. En ten slotte moest er een plan zijn om het ambacht door te geven aan volgende generaties.

Het erfgoedzorgplan dient ook concrete stappen te beschrijven, die genomen zullen worden om het ambacht van het maken van Goudse kleipijpen ook in de toekomst levensvatbaar te houden.

Het plan wordt namens de UNESCO door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE) elke twee jaar geëvalueerd.

Donderdag 30 januari 2014

AD

Historische pijpenroute moet Goudse pijp redden

PIETER VAN VLIET

GOUDA | Een heuse pijpenroute langs historische plekken in Gouda moet de ooit zo vermaarde Goudse pijp ontrukken aan de vergetelheid waarin die dreigt te verdwijnen. Net als workshops pijpen maken. Gouwenaar en parttime pijpenmaker Patrick Vermeulen overtuigt liefst de hele wereld van het belang van de pijp met de 'buike ketel' en promoot de pijp tot in China aan toe.

Wie 50 jaar geleden Gouda zei, zei Goudse kaas, Goudse stroopwafels en Goudse pijpen. De kaas en de stroopwafels zijn nog steeds een begrip. Van de pijpen wordt nog zelden iets vernomen. Als het aan Vermeulen ligt, wordt de 'heilige Goudse drie-eenheid' zo snel mogelijk in ere hersteld.

Vermeulen zorgde er eind vorig jaar hoogstpersoonlijk voor dat het ambacht van pijpen maken door de Unesco is erkend als Immaterieel Erfgoed, waarmee hij een heuse Zuid-Hollandse primeur op zak had. Maar voor alleen een vermelding doet de Gouwenaar het niet: zijn stichting Pijpenmakerij De Goudse Pijp zal niet rusten voordat eerst Gouda en dan de rest van Nederland 'valt' voor deze unieke historie.

Volgens de overlevering waren het Engelse soldaten - die begin 17de eeuw hielpen bij de verdediging van Gouda - die de pijp introduceerden in ons land. De eerste in Gouda gemaakte pijpen waren klein en ruw.

Na 1620 kregen de pijpen een eigen karakter, met een 'buike' ketel, een betere afwerking en streepjespatronen. In 1749 telde Gouda 349 pijpenfabrieken waar de helft van de Goudse inwoners werkzaam was.

De neergang van de kleipijp ging niet zo snel als de komeetachtige opkomst, maar veel scheelde het niet. De grote 'boosdoeners' heetten de sigaar, de sigaret en de houten pijpen. In 1855 werkten nog maar

Gelukkig is er nog veel over van de historische locaties en gebouwen

-Patrick Vermeulen

566 vrouwen en kinderen en 360 mannen als pijpenmaker. De Goudse pijpen werden na pakweg 1950 nog louter gebruikt om bellen te blazen, of ze eindigden als sierobject in een karakteristiek pijpenrek.

De pijpenroute moet vanaf 1 april worden opengesteld voor het publiek. „De locaties en gebouwen die we aandoen, hebben betrekking op het verleden van de pijpenindustrie in Gouda. Gelukkig is daar nog veel van over.” De eerste workshop is voor 250 basisscholieren.

Pijpmakersgedicht

Ik maak een pijp, uit brooze klei en aarde,
En leer hoe broos het leven is,
Daar het aan mij nog zoete blijdschap baarde,
Voegt aan mij ook de erkentenis,
Omdat 'k nog vrolijk werken mag,
En 't brood verdien op iederen dag, *bis*

Zijn wij dan 't saam ter winkel neer gezeeten,
Het zij bij dag, of bij de lamp,
Laat ons in 't werk dan nimmermeer vergeeten,
Dat ons leeven is als een damp;
De pijp, die dus onze aandacht wekt,
Is 't die aan ons tot leering strekt, *bis*

Niets zal ons dan in haar Stigheid verhind'ren,
Men zie gestadig werkend toe,
Zorg dus, vol vlijt, voor onze vrouw en kindren
Dat elke hen voor 't gebrek behoe;
En kasten wij, zij tremmen mee,
Zijpassen op de scheur en de glee, *bis*

Laat ons te saam bij 't vormen, of bij 't rollen,
Bij 't meijeren, oplettend zijn;
Zoo blijft ons werk bij 't glaazen en bij 't snollen,
Genoemd aan 't IJ, en Maas en Rijn;
Zo is 't dat de pijpenmaakerij,
Aan ons tot nut en voordeel zijn. *bis*

Bron: Dichter J. Bessan
Vaderlandsche letteroefeningen
jrg. 1866
realisatie: C. Vermeulen januari 2014

1839
G.B. van Goor aan de Kleiweg

1911
Naamloze vennootschap
N.V. Drukkerij
v.h. Koch & Knuttel
Turfmarkt 106 Gouda

Drukkerij Koch & Knuttel (voorheen van Goor)

Historie drukkerij
Koch & Knuttel

1839
G.B. van Goor Huisdrukkerij
opgericht

1894
Uitgeverij en Drukkerij van Goor
gescheiden

1894
Drukkerij Koch & Knuttel
(voorheen van Goor)

Handzetter na ruim 500 jaar een bijna vergeten ambacht.

De opleiding tot Handzetter in de jaren '60 *deel 3*

De handzetter pakt met zijn rechterhand de losse loden lettertjes uit de vakjes van de letterkast en plaatst ze in de zethaak die hij in zijn linkerhand vasthoudt.

In de zethaak ordent hij de letters tot regels. De zethaak is van tevoren afgesteld op de gewenste kolombreedte.

Voor de witte gedeelten in het zetwerk zoals spaties en interlinies staan hem vlakke staafjes of blokjes lood ter beschikking, die geen inkt vangen en dus niet meedrukken.

Met veel te grote grijze stofjas (tot aan de enkels) achter een bok

Ik werd meegenomen naar een hoek van de leerlingenzetterij en werd achter een bok geplaatst.

Een bok wat was dat nu weer. Dit bleek een kast te zijn waarin 20 letterkasten konden worden opgeborgen.

Letterkasten gevuld met verschillende grote (corpsen) loden letters.

Op de kast (bok) was een werktafel gemonteerd. Hier moest ik voor gaan staan, omdat ik niet zo groot was kon ik niet bij de werktafel.

Daar stond ik dan met mijn veel te grote grijze stofjas tot de enkels.

De leermeester, met (groene stofjas) moest lachen en kwam met een oplossing ga maar staan op twee lege omgedraaide letterkasten.

Letterkast

Een grote platte houten kast met verschillende vakjes. Totaal zoals later zal blijkt 148.

Er werd bij verteld een bovengedeelte en ondergedeelte. Dus boven- en onderkast.

De kast was voorzien van twee handvaten en een houder voor een naamplaatje.

Pijpenfabricage Goedewaagen 1300 modellen

De pijpen worden verglaasd

Wanneer wij, Hollanders, spreken of denken over pijpenfabricage, dan is daarbij onafscheidelijk de gedachte aan Gouda, de plaats die wereldvermaard is voor de daar gemaakt wordende pijpen. In den regel spreekt men dan ook over goudsche pijpen, goudsche zelfs niet met een hoofdletter geschreven, dus niet eens de plaats waar ze gemaakt worden aanduidende, maar in hoofdzaak de soort, namelijk de gewone, van klei gebakken pijpen.

Eeuwen

Sedert eeuwen behoort de Goudsche pijp dan ook tot een deel van het gezellige leven; tegenwoordig niet zoo zeer meer in het moderne, drukke en gehaaste stadsleven, maar vooral in kleinere plaatsen, bovenal ten plattelande is de

pijp in heel ons vaderland nog heel dikwijls een welkome vriendin van een gezellig avondje of knus onder-onsje.

Jan Steen

En voor velen is de pijp dan ook nog steeds de onafscheidelijke, waarmee ze opstaan of 's avonds mee ter ruste gaan. Op de schilderijen der oude meesters zien we onze voorouders met de pijp afgebeeld; bijna geen Jan Steen of Dou, of er komen pijprookende mannen op voor! En hoe lang is het heelemaal geleden dat op avondpartijtjes als vaste gewoonte gold, dat er voor de heeren een tafeltje stond met lange Gouwenaars en dopjes, en de daarbij behorende tabakspot? En als ze zich dan met hunne pijpen om den haard geschaard hadden, onder gezelligen kout met een geurige kop thee, dan

gaf dat iets warmes aan het geheel. Toch is in de laatste jaren het rooken van de goudsche pijp veel verminderd en heeft de sigaar en de sigaret haar sterk verdrongen.

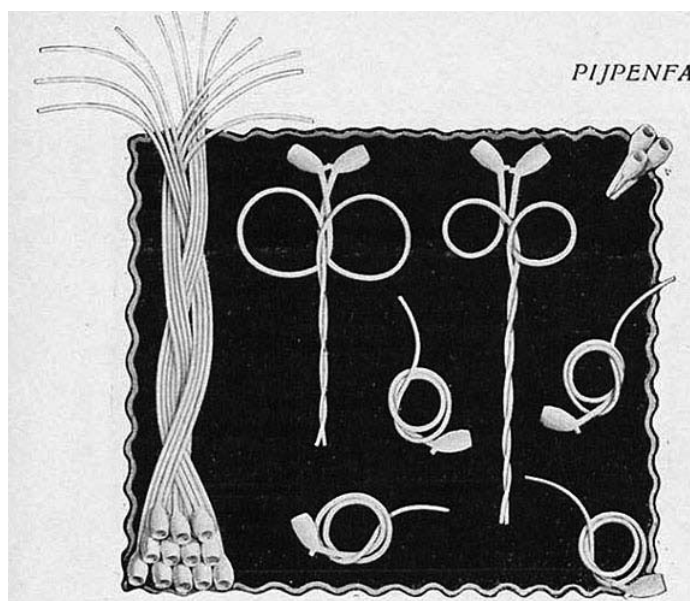
En al is het rooken van goudsche pijpen, vooral van de lange, in ons land veel achteruit gegaan, zij wordt in het buitenland nog steeds in hooge eere gehouden, waarvan het sprekendste bewijs weer in Gouda te vinden is.

Firma Goedewaagen

Daar, bij de firma Goedewaagen en zoon, sedert jaren de voornaamste fabrikanten van pijpen, verneemt men dan ook dat er bijna 1300 verschillende modellen gefabriceerd worden, waarvan een zeer groot aantal speciaal gemaakt worden voor export; dat zij haar fabrikaat over bijna heel de wereld verzendt, dat de goudsche pijp zelfs onder de negers van het donkerste deel van Afrika geen onbekende is.

Een kijkje in de expeditielokalen der firma, waar kisten en dozen bij bergen voor de verzending gereed staan, geven daar het beste bewijs van.

Engelse klei sneeuwwit

Goudse pijp

Dit vaderlandsche produkt, dat zoo veelvuldig over het buitenland verspreid is, wordt, eigenaardig genoeg, uitsluitend van grondstoffen vervaardigd die uit het buitenland komen.

Een bijzondere eigenaardigheid in de pijpenfabricage is, dat ze in den loop der eeuwen slechts weinig verandering heeft ondergaan: zooals ze voor enkele honderde jaren gemaakt werden, maakt men ze nog, alleen wijken de modellen daarvan af. En 't is tegenwoordig wel voornamelijk voor het buitenland dat de lange pijp gemaakt wordt. In de fabriek der firma Goedewaagen en Zoon die ik bezichtigd heb, ziet men dan ook van het gewoonste model af, het korte neuswarmertje, alle mogelijke variaties, zelfs getrouwe nabootsingen van meerschuur en hout, tot de bijna een meter lange pijp toe. En 't is bijna ongelooflijk dat iedere pijp, zelfs de

allerordinairste, die bestemd is voor den Afrikaanschen koeli, tijdens de bewerking wel dertig maal door verschillende handen gaat. En nu ik het over die bewerking heb, zal ik u vertellen hoe een Goudsche pijp gemaakt wordt. Zooals we reeds gezien hebben komt de grondstof, klei, uit Duitschland, België en Engeland. Het is voornamelijk uit diepe putten in den omtrek van Luik en Namen dat de Belgische klei afkomstig is.

De kleimolen.

Deze wordt, als ze later verwerkt is, melkwit, terwijl de meer brozere Duitsche klei later krijtwit wordt. De Engelsche klei die de fijnste is, wordt na verwerking sneeuwwit.

Scheepsladingen

Bij geheele scheepsladingen wordt de klei aangevoerd en in de fabriek in groote voorraadschuren, waarin de buitenlucht steeds vrij kan inkomen, opgeslagen, waar ze gedurende 2 a 3 jaren liggen blijft, om, blootgesteld aan de lucht, daar door verdamping van zwavel en andere onzuiverheden bevrijd te worden.

Brokken van 100 kg

Als de tijd daar is dat de klei de eerste bewerking kan ondergaan, worden de groote, soms meer dan 100 KG. wegende brokken tot kleinere stukjes geklopt, vervolgens in water geweekt en met stuk gestooten, ongebakken pijpen vermengd en dan naar de kleimolen vervoerd om tweemaal gemalen te worden. Is dit geschied, dan wordt de heele massa weêr naar een grooten kelder vervoerd om daar nog ongeveer een half jaar te worden bewaard om er als 't ware een rottingsproces te ondergaan. Als de klei dezen kelder verlaat wordt ze nogmaals tweemaal gemalen, en eerst daarna is ze geschikt om verwerkt te worden.

Bron:
Op de hoogte jrg 9
01-10-1912

**Wordt
vervolgd
de Gouwenaar 5**

De klei wordt nu tot pijpen gevormd

VORMER

De vormer neemt een stuk klei en rolt daarvan in enkele oogenblikken met een na jaren verkregen behendigheid, een ruwe pijp.

Deze pijpen zijn nu natuurlijk voor een tweede behandeling nog te slap en moeten daarom eerst vier a vijf dagen liggen drogen.

Daarna komen ze bij den kaster.

KASTER

Deze neemt een pijp en legt die in een soort houten bakje dat op een voetstuk vóór hem staat. Hij boort met een dik ijzerdraad, een instrumentje met houten handvat en van voren voorzien van een klein ijzeren knopje, het rookkanaal in de pijp, tot dicht bij den kop, en legt daarna de pijp met het ijzerdraad er in, in de eene helft van een met olie bestreken koperen vorm, legt de andere helft er tegen aan en door middel van een schroef worden dan die 2 helften zoo krachtig tegen elkaar aangedrukt dat datgene wat de steel aan dikte te veel had, weggeperst wordt. Nu is echter de kop van de pijp nog massief en, de pijp in de hand nemende, drijft de werkman een metalen voorwerp in den vorm van een pijpekop, eenige malen met kracht in den massieven kop, waardoor de overtollige klei naar buiten verwijderd wordt en een soort rand vormt om de knop.

De vormer en de kaster aan 't werk.

Schaatsen op de Westerkade (Wijhe) jaren vijftig/zestig

Scheuren

Wie herinnert zich niet de scheuren in het ijs. Elk jaar weer op dezelfde plek onder de bomen halverwege de Westerkade.

De familie Reinders die jaar in jaar uit vele uren in de weer waren om de baan te vegen en de scheuren met warm water te bewerken. Dit gebeurde vaak nog laat in de avond op een schemerig door lantaarns verlichtte Westerkade. Waar velen al op een oor lagen en de sneeuw-schuiver zijn werk deed.

Muziek

Ook voor muziek werd er gezorgd door de familie (Peter) Hak. Vanuit de zolder kamer klonken de mooiste hits. Vaders sjouwden met de kinderen op de rug naar het ijs. De schaatsen toen nog met touwtjes en leren riempjes waren dan al aan de keukentafel onder gebonden.

De eerste schaatslessen kwamen tot stand achter een oude stoel. Het was natuurlijk vallen en opstaan.

Noodgang

Met een man of tien achter elkaar op Noren vanaf richting Producent naar de Walvisstraat was het helemaal.

Met wind in de rug en dan terug. Niemand was meer veilig als ze dan met een noodgang voorbij vlogen.

Als zo'n ploeg kwam aanstuiven was het zeker niet raadzaam om aan het begin van de Westerkade bij de Walvisstraat te gaan staan praten.

Hier werd de korte bocht genomen met veel overstappen om weer naar het begin punt te schaatsen.

Zo nu en dan knalde er dan zo'n laagvlieger via een scheur tegen het ijs. Wat meestal wel goed afliep en bij de volgende ronde kon weer worden aangesloten.

Schuitjes

Zo langzamerhand zag je ook de schaatsen veranderen, dus geen schuitjes of houten schaatsen meer.

Maar Hockey schaatsen en stalen Noren (hoog en laag).

Huwelijken

Ook ontstonden er op het ijs vele vriendschappen. Dat hieruit huwelijken zijn ontstaan is zeker aan te nemen.

Op het smalle stuk Westerkade bij de Tweede Schoolstraat werd vaak ijshockey gespeeld. Vaak met een tak. Hier had je dan geen lijst van de NOREN.

Korte Akkeren

De Westerkade (Wijhe) met ijs was voor vele uit de Korte Akkeren dan ook een prettige ontmoetingsplek.

Voetbal successen

Waar natuurlijk ook veel werd gepraat over het Goudse voetbal. Zowel ONA als Gouda beleefden in deze periode prachtige successen.

Historie Westerkade (Wijhe)

De Westerkade heeft eigenlijk een mooie historie. Duizenden Rotterdammers kwamen in een goede vorstperiode vanuit Rotterdam een echte Goudse pijp halen.

VIA DE WESTERKADE waar dan bij de Lazaruskade de schaatsen werden afgebonden en bij de vele stalletjes echte Goudse producten werden gekocht, zoals de Goudse pijp.

Deze werd dan op een muts of jas aangebracht. Voor de terugtocht even de stad Gouda in en dan terug schaatsen naar Rotterdam. Het was dan de kunst om de GOUDSE PIJP heel in Rotterdam te krijgen. Bij een valpartij brak nogal eens een pijp, dit was een grote teleurstelling. En werd dan alweer uitgekeken naar het volgend jaar om voor een nieuwe poging.

Bij terugkomst in Rotterdam op de Kralingseplas werden de schaatsers met een hele Goudse pijp vaak als helden binnen gehaald.

C. Vermeulen

de Gouwenaar
Nieuwsbrief Stichting De Goudse Pijp
www.goudsepijp.nl

contact:
mail: patrickvermeulen@goudsepijp.nl